

3026

Några anteckningar efter Abraham Örtblad, Ålderdomshem-
met Olstorp, Södra Möckleby:

"Fastlagssöndag,
bulla måndag,
vita tisdag,

"Då skulle man ha stenkakor."

dömmelonsdag,

"Då skulle man resa till Blåkulla, och de lagade i
ordning åt varandra kvast och raka och hängde på
varandra."

skära torsdag.

Vid påsken var det ägg. - - - - "Inte annat än det att
långa fredag, då skulle de ha ris i ändan. Och sen vår-
frudagen, då skulle man försöka att komma i säng så fort
som möjligt. Den som blev efter han blev hornas (hornas).
Och sen var det det med riset, som de skulle ha på lång-
fredagen, det fick de inte hämta på sina egna ägor, utan
det skulle de hämta på andras ägor."

På skärtorsdag, "då var det en del som ställde sig i dynga-
staden med en kärna. Det var häxeri naturligtvis. De skul-
le förmera sin ladugård och få mycke mjölk och smör."

anm.: 5 sidor efter Örtblad, den 4 april 31.

Skriv endast på denna sida!

4.4 31 LNS

Örtblad,

PÅSK 1

forts!

Långfredag, den skulle ha sitt namn efter Freja.....
härefter gav Örtblad en lång, lärd och bibelsprängd ut-
läggning om att (Lång)fredag hade sitt namn efter Freja.
Sköt vid påsk, sade Örtblad, det jorde de inte i hans hem-
trakt, men vid nyårstiden däremot, då sköt man.

3026

B.2

"De hade för sig att de skulle se solen dansa, dumma
människor."

4.4, 31 LNS

Örtblad

PÅSKEN 2

slut.

Liksom där vid Ljungby, Trolle-Ljungby. Nere vid själva landsvägen, där stod en mycke stor sten. Den stod på pelare julafton, och därinne spelade trollen. De hade en jänta, som de hade tatt. Trollen hade en pipa och ett horn. När de blåste i pipan, så lät det som när man flöjt tar hårt. För den skull ska man inte vissla om kvällarna, för då kan man kalla sammans trollen. På herrgården hade de en dräng. Honom sade de till att om han kunde narra ifrån trollen hornet och pipan, så skulle han få den hästen, som han skulle ha att rida dit på. Han var inte rädd utan att han red dit. När han kom dit så frågade han om han fick smaka deras julöl. Det skulle han få. De bjöd honom i hornet. Vi hornet var pipan fästad. När han fick ölet, så slog han de över axeln i stället för att dricka det. Det var så skarpt så det frätte sönder hästen, där det slog ner. Sen red han hem. Flickan som de hade tagit sade till honom: "Rid åkern den årda, och inte vägen den hårda." Det jorde han; han red över åkern. Trollen förföljde honom. Men de kunde inte gå tvärs över fårorna i ploglandet, utan de spran fåra upp och fåra ner, till de hade hunnit till bortersta bricken. Där fick drängen ett bra försprång. Han ställde in hästen i stallet och jick in. Sen skulle han gå ut ett slag till, för att se till hästen. De sa till honom inne att det skulle han akta sig för. Men han jick ut i alla fall. Då sparkade hästen ihjäl honom.

Det talte de om där nere, och sen förresten, så stod det i en bok.

anm.: den boken har meddelaren läst. Stenen är så stor som ett halvt herrgårdshus, sade han. Han har sett den. Hade för sig att den låg emellan Kristiansstad och Malmö.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

Örtblad.
4.4, 31 LNS

De skulle gå årsgång. Då skulle de gå sju gånger runt kyrkan. Den sjunde gången de gick, då mötte de gloffesoan. Då fick de inte hålla benen åtskilda, för då sprang hon emellan benen på dem och fläckte dem. Hon hade en kavel i munnen. Den skulle de ta. Då hade de makt.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

4

4.4, 31 LNS
Örtblad.

"Å sen vid julen, då hade de den seden, att de skulle dra ut julbocken. Om de var goda vänner till dem, då kom de till dem och mockade i ladugårdarna, och förrade kräken ordentligt. Sen blev de inbjudna och trakterade. Men om de var ovänner, då drog de in en hoper gödsel i ladugården i stället, och sen brukade de för det mesta ställa till vart djur en sådan här stor halmkärve.

Detta hade de för sig på morgonen till annandag jul.

Meddelaren hade själv varit med om såna upptåg.

3026

5

*Öfver
Gångar och
Söta vänner
Gjort 1911*

*Gjort 1911
Öfver
Gångar och
Söta vänner
Gjort 1911*

4.4.31 LNS

Öfver

3026

6

Abraham Örtblad, f.d. stenhuggare, född omkring 1850 i Ronneby, Bleking. Har arbetat i Danmark, Sverige o. Norge. Kom 1924 till Öland ifrån Jönköping. Hade tre halvsyskon i hemmet. Änkeman sedan 1921. 4 barn i livet. Abraham Örtblads fader var båtsman. Han dog samma dag som pojken föddes.

Örtblads huvudintresse är bibeltrogna bibelstudier. På detta område är han riktigt lärd. För övrigt begåvad. Ganska originell, om man tänker närmare på honom.

Örtblad
biografi
april 31 LNS

Per August Svensson,

f.d. bonddräng, född den 28 juni 1856 i Torsås socken på Småland, kom som ung till Öland, och har varit här sin mesta tid. Har arbetat på fabriken i 15 år. Hos Manuel Johansson i Årsvik 10 år. Hos Herman Göransson i Årsvik i 7 år.

Finns nu på Älderdomshemmet i Olstorp, Södra Möckleby socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

Meddelare i saml. av Lage Nilsson, Ålebäck, april 1931.

Skriv endast på denna sida!

Påskdagsmorgon, då var det alltid lite mer högtidligt.

Då hade man alltid smör och ägg, och man fick ju en sup med.

Jo, det brukade de och jöra, en del (skjuta vid påsk är det frågan om). Det är säkert det. Jag vet inte vad det var för. En ide de har för sig. Och så brukade de ha en stor eld påskafton vid Degerhamn. Där drog de ihop tunnor och bränsle och tände på. Och en hopper ungdom samlades där. (Det var på den tiden då meddelaren var dräng i Årsvik. Han brukade gå dit ibland. Seden begagnas intill dato.)

Jo, det tlate de om mycke så där, husbondfolket, att man skulle opp och hoppa över ⁷innnande vatten, påskdagsmorgon; så man skulle bli lätt.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

p. (M. L.)

P.A. Svensson

4 apr 31 LNS

Skriv endast på denna sida!

Vid Arvkällan, där i forna tiden, när jag var pojk, och
sen när de fick opp skogen, där var det aldrig tryggt.
Det var rent hemskt att gå igenom där. De blev motade
och fick inte gå tillfreds.

Anm. Alvskällan, källa i Södra Möckleby sn, emellan Möckle-
by och Albrunna.

3026
9

Andersson
Olstorp
4.4, 31 LNS

3026

Binda sjö-
näcken.

10.

"Och sen, vi pojkar, när vi var små, så gick vi ner till
sjön.

Där kastade de sten. Om stenarna slog i med ett kort
och tvärt avhugget jud, sade de att de bant sjönäc-
ken, men om stenarna plaskade, då var sjönäcken fri.
Om sjönäcken sade Andersson vidare:

"Då var liksom en sådan vård, som hade rådandes över
vattnet förr på den tiden." Det var de som hade sett
honom.

Ol.
Ginsgård holl

S. Håkström s. 2

1931

Mynt Lage Nilsson

Ben

Ginsgård

Andersson
Olstorp

4.4, 31 LNS

Årsvika gast spökade och när han gav sig iväg, så sade han~~x~~ att om hundra år skulle han komma tillbaka. "Då har ni mej här i^jän!"

Han sade till ett bondfolk: "Olle å Ka^ajs, de trösker iⁱnt på logen, då legger å horer."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

Ka^ajs = Kaj-
sa.

Andersson
Olstorp
4.4, 31 LNS

"Men har han hört vad som de jör nyårsnatten. Jo. unga pojkar, de ska gå på nyårsnatten, baklänges runt kyrkan tre slag, vid själva midnatten. Då fick de se sin fäst-mö, har jag hört talas om."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

Nyår.

Andersson,
Olstorp.
4.4, 31 LNS

3026

Midsommar.
13.

X
Midsommarstång reste man vid Albrunna Lund var midsommarrafton. Den var hög som en flaggstång. Den var klädd med löv, blommor och vimplar, och sen en krans också på vardera ändan av kryssset. I toppen av stån-
gen hade man flagga.

Y
Det var vad Andersson kunde berätta om midsommar.
Om de hade ägg på majstången, det visste han inte om.
Några varsel vid midsommar viste han inte om.
"Inte det jag kan påminna mig, " sade han.

Andersson,
Olstorp
4.4, 31 LNS

Berättelse om Bergfrun.

"Jag skall tala om för honom. Det var en gammal man som hette Stål. Han hade arbete där vid Fyrbacken. Han hade lagt ifrån sig sitt förskinn på ett ställe, och sen skulle han gå efter det. Men han kunde inte komma fram för Bergfrun. Hon satt på backen och skrattade åt honom. Nästa dag gick han och hämtade förskinnet, och det var kvar där han hade lagt ifrån sig det.

Bergfrun höll sig i Berget vid Bruket. Andersson såg henne en gång med egna ögon. Han och hans far var där och arbetade. Då han fick se henne sade han: "Far det kommer en fru där." - "Tyst, bara tyst," sa hans far. Hon kom förbi och hon var klädd i siden som frasade efter henne, och hade slöja.

Om förklaringen till Bergfrun uttälade sig Andersson på följande sätt:

"Ja, så det var väl seremonin det. De säär ju alltid att

forts!

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

14.

Andersson,
Olstorp.
BERGFRUN 1
4.4, 31 LNS

det har vatt vård, med än det ena och än det andra, och
det var det nog då. Se kristendomen var ju inte så myc-
ke upplyst."

slut.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

15

Andersson

Olstorp

Bergfrun 2

4.4, 31 LNS

3026

16.

"De skulle skjuta bort alla gamla troll, har jag hört," sade Johan Andersson på Olstorp om skjutningen vid påsk. "Jo, då på den tiden jag var ung, då jorde de det, å alla gamla käringar, de skulle också ha sej ett skott. Det blev på natten det." Sällskapet trodde nog att de unga fick sej något skott, de också.

"Å kommer han ihåg, vad de jorde Varferdagen med fruntimren. De gav dem hornet. De gav dem både det hornet, de skulle ha å ett till. Å sen passade fruntimren på långfredag å gav gubbarna ris."

"Den som kom sist i säng, skulle ha hornet. När de bådade om kvällen, så stack de dit det, eller också om de hade somnat, så stack de dit det."

Svensson, som också var närvarande, tillade här: "Hornet det har de för sig att lägga dit under dem många. Det jör de än nu."

Johan Andersson fortsatte om en stund: "Såna där respass, jorde de och hängde på dem. Det var sopkvast och raka och gressel."

Skriv endast på denna sida!

Svensson,
meddelare i
denna samling
P. A. Sv-n,
Olstorp.

Joh. Anders-
son, Olstrp.
april 31 LNS

S. Möckleby, Ö.

Julhalm lade man på golvet julafton. Sen låg den på till nyårsafton. Nyårsafton byttes den om. Man tog därvid ut den gamla halmen. Halmen, som man bredde på vid nyårsafton fick ligga på till trettonafton. När man bar ut julhalmen så tog man den till strö, till exempel hos grisarna.

Julhalm, "det hade man i hela Södra Möckleby socken, tror jag." Åtminstone hade alla arbetarna på Bruket det sade Andersson. (Bruket är det gamla Alunbruket.) Man fick hämta halm till julhalm i Bolagets döser. De låg vid Södra Bruket, där som Gröna Byggningen står nu. Och sen om det inte var någon halm i döserna, då kunde vi gå in i ladan och ta. Vi tog ett rep och tog en ~~bylt~~ bylt halm i det, eller också kunde vi ta ett par säckar och stoppa i dem. Sen kunde vi köpa av bönderna också. Den halmen var redigare. Den var slagtröskad. På Bruket hade de tröskverk.

Man bredde ut halmen på golvet i rummet ungefär halv-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

17

Johan An-
dersson 1
april 31 LNF

forts!

Skriv endast på denna sida!

alnstjockt. Arbetarna på Bruket hade vanligtvis bara ett rum var. Spisarna i rummen var stora och öppna. I dem hade man vid jul julbrasa. Till julbrasan sökte man alltid ut den bästa veden. Julbrasan skulle brinna medan man åt julafton. "Annars så var det inte gillt." Arbetarna hade tre dagars julleddighet. Man åt vid 7 - halv 8 tiden på julaftonskvällen. Efter kvällsmaten var man inte oppe så länge utan gick vanligtvis och la sig rätt tidigt. Man skulle i julotta på juldagen. "Och sen de, som ville gå åt kyrkan, fick man lov att gå upp vid 3-tiden, för det började alltså vid 4 då."

"Om man på julafton tappade ett ben eller någon annan mat ifrån bordet, så fick vi inte ta upp det. Jag vet inte varför. Det var en sådan sed. ~~När~~ De hade en sådan plägsed."

"Har han hört att, när de kom till julottan på julmorgonen, så var det sand på bänkarna? - Det talte min far om." Inte heller detta viste ^{s/} Andersson vad det berodde på. Sade han åtminstone.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

18

Johan Anders
son, 2
april 31 LNS

Andersson talade också om att till julottan brukade man lysa sig med bloss.

"Vi spingade ungefär lika grova bitar som ett finger.

Sen lade man ihop sådana bitar till en knippa. Man tän-
de den på morgonen, då man gick hemifrån, "och den kun-
de vara ända till vi kom fram." "Alla som var häri-
från Bruket eller Albrunna, de hade bloss med sig."

(Albrunna är en by söderut i Möckleby socken.) De som
inte hade bloss de hade lyktor.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

19.

Johan Andersson
sid. 3
april 31 LNS

3026

20

"Och vet han vad vi fick till julagglädje, sen när vi var barn?"

Barnen fick vid jul kakor och bröd. Det var efter vad Andersson tälade om, ett samsiktat bröd i storlek ungefär som en 50-öres kaka, och sen var det ett finare bröd, inte riktigt så stort, av vetemjöl. Sen fick de "en Hjort, en häst och en so." Dessa djur kunde vara av pepparkakdeg. "Men se dom fick vi inte röra i juldagarna, utan de skulle stå till en syn."

Joh. Andersson
sid. 4
april 31 LNS

Mera om julhalmen:

"Det var så tungt att gå i halmen, men det var ju roligt för barnen." Det är minst 50 år sen det slutades opp med julhalm, sade Andersson. "Jag kom ifrån Stockholm 1877, och då hade mina föräldrar halm på golvet, då när jag kom hem." I Johan Anderssons eget hem hade man aldrig julhalm. Andersson gifte sig 1879.

I julhalmen hade man en lek för sig som kallades för att
t a ' j u l b o c k e n .

"Man gjorde liksom en gubbe med två ben och sen armar på,
- liksom en halmviska." Sen lade man sig på ryggen, och
slog benen över huvudet. På det sättet skulle man ta'
halmgubben emellan fötterna. Och sen kastade man den till
varandra.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

21.

Joh. Anders-
son 5
april 31 LNS

"Juldagen, se då fick man inte gå ut." Den dagen skulle man bara vara hemma.

"Annandagen, då fick jag gå ut och springa."

"Annandagen, då gick gubbarna till varandra" och hälsade på.

"Och ävenså vid Lusse. Då gick de till varandra vid klockan två på ~~morgon~~ mornarna. - Ingen Lusse utan att de skulle gå till varandra. Och då skulle de ha en p a l a s e r . (En palaser var det samma som en kaffegök. Anderssons far kallade det så. Han var närking.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

22

Olund
Uppst. Lage Vikar
härjant m
S. Morkelby 1:2
1931

Joh. Andersson
sid. 6
april 31 LNS

*Alund.
Gräsgårdsh
Mickelsby
1931*

*per Carl Nilsson
18. 10. 1931*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

23

Jullekar hade man i Andersssons ungdom i en av Brukets drängstugor (Bruket är det gamla Alunbruket på Degerhamn.). Där samlades man en kväll vid jultiden och var där över natten och dansade och roade sig. Man lade då samman pengar, och för dem köpte man vad man skulle ha. Man kunde vara en 15, 20 stycken. En del Albrunna-ungdom var också med (Albrunna är en by sydligast i Möckleby socken.). Vid Mickelsmäsas hade man också lille fästligt och hade en liknande lekafton.

Man började vid 6 eller 7 på en kväll, efter arbetets slut. Vanligtvis var det en lördagkväll. Sen höll man på till dager. Spelmän hade man två stycken på trakten. Den ena var Gustav Sätterberg, och den andra var Hagström, som var kusin till Andersson. Dessa spelade fiol. Ibland spelade de på samma gång. Annars så turades de om och lossade varandra av. Hagström var full ibland, men fick han bara stå med ryggen mot en vägg, så spela-

forts!

Joh. Andersso
sid. 7
april 31 LNS

de han lika bra i alla fall.

Sen Andersson hade talat om detta om lekstugorna, frågade han:

"Men tycker han ~~inte~~ inte det att förr så var ungdommen mera enig. Nu så är högmodet mer."

"Jag vet bara, när jag var i Resmo," fortsatte han,
" då var bonddrängar och bondpigor och bondpojkar, de var som ett."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

Joh. Anders-
son. 8
april 31 LNS

*Johan Andersson
1890-1891
Herodes han är ute och åker
Staffan var en stalledräng
Herodes han är ute och åker
Staffan var en stalledräng*

"Har han någonsin hört talas om Ljusa Stjärnan?"

I Anderssons ungdom var det ett bruk, som begagnades i ett par, tre år i Möckleby socken, att de skulle gå med ljusa stjärnan.

Det var en arbetare, som hette Kindberg, och som för det mesta kallades Gamle Kindberg, som hade ordnat med att de skulle gå med ljusa stjärnan. Han var också själv med vid de tillfällena. Gamle Kindberg, som efter vad jag kunde förstå av Anderssons berättelse, tyckte mycket om en sup, skulle ha tagit upp denna sed ifrån sin ungdom, sedan den en lång tid hade varit bortlagd.

Det var i helgdagarna emellan jul och nyår, som de gick ikring. Där var då en stjärnförare, tre vise män, och så Judas med pungen. Sen var också Kindberg själv med i tåget. De gick ifrån by till by och var borta i en tre dagar. "Då sjöng de: 'Staffan var en stalledräng', och 'Herodes han är ute och åker.' "Det var tre år, som jag kommer ihåg att de var ute med stjärnan. Jag var väl en

forts!

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

Johan Anders-
son
9
april 31 LNS

17, 18 år och 16." Av dem som var med i stjärntåget min-
des Andersson en som hette Nordberg, och en som hette
Snöberg, och "Gustav Pettersson hette en, och Anders
Kindberg och Fredrik Kindberg, det var gubbens söner."
Gustav Pettersson var stjärnförare. Han var skomakare
i övrigt till yrket. "Och Judas med pungen, det var visst
Fredrik eller Anders. Han hade en luden päls."
"Å så hade de höga hattar, de här tre vise männen - som
starholkar, med röda ränder och vita."
Gubben Kindberg hade "en jäkna god röst till att sjunga.
Det var så härligt att höra då Gubben Kindberg sjöng den
där stjärnvisan."
"Stjärnan var jord av sådan här blåsa efter svin. Det är
sanning att när de gick med den så blänkte det så."

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

Andersson
sid. 10
april 31 LNS.

3026

"Har han hört att det var någon som har satt möte med en orm?"

Det var en karl på Alunbruket. Han hette Stål. Han var ute vid Alunbruket en dag vid middagstiden. Då träffade han på en orm. Och han sade då till honom: "Nu ligger du still här till tolv. Ligg still nu här som jag säger dig!" Han stack en kniv i marken. När han kom tillbaka vid tolv, så låg ormen ringlad runt kniven.

"Så har jag hört sagan. Det har jag hört mycke att det är en del som har stämt möte med en orm."

Joh. Anders-
son 11
april 31 LNS

Andersson och en kamrat till honom som hette Kalle, var en gång i Anderssons ungdom i Albrunna Lund. De var där och plockade björnbär. Andersson var då en 12 - 13 år. Han vaktade hästarna åt bruksägaren Falk. "Det hade jag 4 alnar vadmal om året för." Då pojkarna gick där i lunden fick de se på en flat sten minst 100 ormar, som låg i en hög. Andersson kastade då en sten ibland ormarna. De kom efter dem och väste, sade han. Kalle Pettersson skrämde honom sen med att de skulle komma att förfölja honom i 7 år. "Jag var så rysligt rädd."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

28.

Joh. Anders-
son 12
april 31 LNS

När Andersson hade tjänst i Mysinge hade frun på det stället han var fått en pojk, och Andersson "skulle köra efter prästen." När de därvid körde förbi Mysinge hög, så sade prästen: "Kör inte så fort här, Johan!" Sen sa också prästen till honom, att när han körde tillbaka, så skulle han inte svärja eller köra så fort. "Ja, jag har nästan hört det, kyrkherden," hade Andersson svarat.

Mysinge Hög, som ligger i Resmo socken är ett beryktat spökeställe, där det bor underjordiska.

anm. av Lage Nilsson.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

29

Johan Anders-
son 13
april 31 LNS

"Såna här tomtegubbar, det talade vi om sist." Nere på Bruket, sa Andersson att det hade funnits tomtar. "De höll liksom vakt om arbetarna." - "Nu när de hade lagt in en brasa med skiffer, så kunde de lägga sig och so-
na ett slag." Om arbetarna då höll på att försova sig, så väckte tomtarna dem. "Farmin talte om det, att hans far hade talat om det för honom."

Anderssons far hette August Andersson och hans far hette Anders Andersson.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3026

Joh. Anders-
son 14.
april 31 LNS

3026

31

Det var två som skulle ta Öland. Den ena kom norr ifrån,
och den andra kom söder ifrån. Och den ena han dog i
Hallnäsmarken - i Persnäs socken. Där han dog står det
ett högt stenkors. Den andra han stöp i Föra. De möttes
fördens skull inte. Annars så var det meningen att de skul-
le ha stridit om Öland med varandra.

John Olsson
Olstorp
maj 31 LNS

3026

32

När den där prästen i Runsten (Nyström) sköt den andra prästen, då var det jämt hundra år sedan han biskopen slog ihjäl den andra prästen (en präst i Föra).

När biskopen kom till prästen i Föra, så kom han ut och hälsade på honom, och han hade en betsman i handen.

"Vad kommer du med mordvapen!" sa biskopen. - Han stod och funderade. Då tog biskopen betsmannen och slog ihjäl honom.

Detta skall ha hänt där det stora stenkorsset står upp-
rest vid Föra.

John Olsson

Olstorp

maj 1931 LNS

3026

23.

I Borgholms slott skall det vara en kista med pengar.
Det är en skatt, som man har tagit opp från hela Ö-
land.

Det var förr en gång, när den gamla Hultenberg hade
Kungsgården, då skulle man draga upp den kistan. När
de hade den nästan oppe, då sa drängen: "Nu går du med,
nu är du vår." Då blev de av med den.

John Olsson
Olstorp
maj 31 LNS